

FORORD.

Dette nummer indeholder 3 artikler med tilknytning til emnet deiksis. I de senere år har der med den store interesse for sprogbrugsanalysen også været stor interesse for deiksisproblemet, dels fra sprogbrugsanalytisk side, dels fra lingvistisk side. Emnet er på samme måde som performativanalysen af særlig interesse, fordi det lader sig anskue både sprogbrugsanalytisk og lingvistisk, og således vil en afklaring af begrebet også være en afklaring af forholdet mellem disse to måder at studere sprog på og evt. føre til en opblødning af grænserne mellem dem.

En sprogbrugsanalytisk approach til problemet er repræsenteret ved Ib Poulsens introduktionsartikel, en mere lingvistisk orienteret er repræsenteret ved Ole Togeby: Grammatik og Deiksis.

Deiksisbegrebet anvendes på flere måder både i traditionen og i de fremhævede artikler. I den grammatiske tradition betyder deiksis henvisning til genstande der er "til stede" i kommunikations-situationen, dvs. set som noget principielt forskelligt fra anafora der henviser til fraværende ting der er forudsat bekendte (A. Dyskolos).

I den sprogbrugsorienterede tradition fokuseres der på henvisnings- eller udpegningsaspektet generelt. Der er ikke principiel forskel på henvisning til elementer i omverdenen og henvisning til elementer i en tekst. Derved knyttes behandlingen af deiksis sammen med referenceproblemet, samtidig med at den sprogbrugsorienterede tradition skelner skarpt mellem deiksis og sprogets beskrivende funktion. Dette er udgangspunktet for Ib Poulsens artikel. I det første af to hovedafsnit giver han en oversigt over en række forskellige deiksis-beskrivelser, og i det andet forsøger han at klarlægge sprogbrugens deiksis.

Oversigten omfatter deiksisopfattelsen hos nogle lingvister, nogle filosoffer og hos et par sprogpsykologer, og det er forfatterens hensigt med denne oversigt at argumentere for at deiksis, forstået som henvisning, kun er meningsfuldt, når sproget ses i relation til sprog-

brugssituationen. I det følgende hovedafsnit forsøger Ib Poulsen med udgangspunkt i en bestemmelse af ytringen mere konkret at beskrive hvad deiksis er i sprogbrugssammenhæng.

Inden for den lingvistiske tradition betyder deiksis de størrelser der er identificerbare i og ud fra kommunikationssituationen. Når også grammatikken interesserer sig for deiksis er det et udslag af en tiltagende erkendelse af at sprogsystemet afspejler de kommunikative funktioner sproget har. Sprogsystemet er ikke et tilfældigt indrettet system, men et system der spejler behov der altid må være opfyldt i kommunikationssituationen. Således anskuet bliver deiksis fra en grammatisk synsvinkel et væsentligt moment i bestemmelsen af hvorledes udveksling af information er mulig. Deiksisbeskrivelsen bliver en del af beskrivelsen af den standardisering (invarians) der er en forudsætning for at sproget kan opfylde sin samfundsmæssige funktion.

Peter Harms Larsen artikel "Om administrationen af ordet i samtaler" knytter også an til deiksisbegrebet, men med udgangspunkt i den etnometodologiske samtaleanalyse. Den gør rede for hvorledes det er muligt for sprogbrugerne at skifte mellem at være jeg og du.

Torben Andersens artikel "Ytringsbeskrivende verber, gengivelse af ytringer, og sprogbrugens indeksikalitet" handler ikke om deiksis, men om hvilke muligheder sprogbrugeren har for at fremdrage bestemte aspekter af en talehandling. En talehandling kan tælle som flere forskellige handlinger på en gang, men sproget giver os mulighed for at fremhæve enkelte aspekter på bekostning af andre.

Endelig er Peter Harders korte artikel "Prædikatsstruktur og kommunikativ funktion" et svar på Ebbe Grünwalds beskrivelse af neksusadverbier i dansk i NyS 7. Hovedtanken er at vise at bestemte træk ved modalpartikler som jo, skam ikke kan indpasses i den generative semantiks prædikationsstrukturer. Redaktionen er interesseret i at der bliver tradition for diskussioner i NyS og opfordrer derfor til reaktioner på dette nummers deiksisartikler, med henblik på NyS 9 der efter planen skal udkomme i foråret 1976.

Redaktionen